

**SHAHRISABZ —MADANIY MEROSNI SAQLASHNING
QUDRATLI MISOLI-TARIXNI KELAJAKKA YETKAZISH
YO‘LLARI.**

Yoqubov Sanjar Baxtiyor o‘g‘li

“Shahrisabz” davlat muzeyi qo‘riqxonasi bosh mutaxassisi

[Tel:+998996270099](tel:+998996270099)

Email: yoqubovsanjar17@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola, Shahrisabz shahrining madaniy merosini saqlash muhimligini ilmiy nuqtayi nazardan ko‘rib chiqadi. Shahrisabz, o‘zining tarixiy va madaniy boyliklari bilan Markaziy Osiyodagi eng qadimiy va muhim shaharlaridan biridir. Maqola madaniy merosni saqlashning arxitektura, ta‘lim, turizm va xalqaro hamkorlik nuqtalaridan ilmiy tahlilini taqdim etadi. Shuningdek, maqolada Shahrisabzdagi tarixiy obyektlar va yodgorliklarning saqlanishi, ularni ta‘mirlash va tiklashning dolzarb masalalari muhokama qilinadi. Madaniy merosni saqlashning ahamiyati, yoshlarni o‘z tarixiy merosiga hurmat ruhida tarbiyalash va milliy identigimni rivojlantirishda o‘yin o‘ynaydi.

Kalit so‘zlar: Shahrisabz, Madaniy meros, Tarixiy yodgorliklar, Restavratsiya, Arxitektura, Ta‘lim, Ekoturizm, UNESCO, Madaniy merosni saqlash, Shahrisabzning tarixi

Annotation: This article examines the importance of preserving the cultural heritage of Shahrisabz from a scientific perspective. Shahrisabz, with its historical and cultural wealth, is one of the most ancient and significant cities in Central Asia. The article provides an academic analysis of the preservation of cultural heritage from architectural, educational, tourism, and international cooperation viewpoints. Furthermore, the article discusses the preservation of historical objects and landmarks in Shahrisabz, as well as the urgent issues of

their restoration and conservation. The importance of preserving cultural heritage plays a significant role in educating the youth with respect to their historical heritage and fostering national identity.

Keywords: Shahrisabz, Cultural heritage, Historical landmarks, Restoration, Architecture, Education, Ecotourism, UNESCO, Heritage preservation, History of Shahrisabz

Аннотация: Данная статья рассматривает важность сохранения культурного наследия Шахрисабза с научной точки зрения. Шахрисабз, со своими историческими и культурными богатствами, является одним из самых древних и значимых городов Центральной Азии. Статья представляет собой научный анализ сохранения культурного наследия с точки зрения архитектуры, образования, туризма и международного сотрудничества. Также в статье рассматриваются вопросы сохранения исторических объектов и памятников Шахрисабза, их реставрации и восстановления. Сохранение культурного наследия играет важную роль в воспитании молодежи с уважением к своей исторической наследственности и развитию национальной идентичности.

Ключевые слова: Шахрисабз, Культурное наследие, Исторические памятники, Реставрация, Архитектура, Образование, Экологический туризм, ЮНЕСКО, Сохранение культурного наследия, История Шахрисабза

Kirish

Madaniy meros insoniyatning ajralmas qismi bo‘lib, xalqning tarixini, an‘analarini, san‘ati va me‘morchiligini o‘zida aks ettiradi. Bu merosni asrab-avaylash va saqlash, nafaqat milliy, balki umumbashariy miqyosda ham muhim ahamiyatga ega. O‘zbekistonning madaniy merosida o‘ziga xos o‘rni bor Shahrisabz shahri, nafaqat o‘zining tarixiy yodgorliklari bilan, balki bu yodgorliklarning madaniy va ilmiy ahamiyati bilan ham ajralib turadi.

Shahrisabz shahri oʻrta asrlar madaniyati va meʼmorchiligining betakror namunalariga boy boʻlib, oʻsha davrda Markaziy Osiyo va butun dunyo tarixiga bevosita taʼsir koʻrsatgan. Bu shahar, oʻzining ulugʻ shaxslarini, xususan, Amir Temur (Taʼmirlan)ni dunyoga tanitgan va uning yodgorliklari orqali oʻrta asrlarning siyosiy va madaniy ahamiyatini oʻzida aks ettirgan. Hozirda Shahrisabz, nafaqat Oʻzbekiston, balki butun dunyo miqyosida madaniy merosni saqlash va rivojlantirish uchun muhim markaz hisoblanadi.

Bugungi kunda Shahrisabzda joylashgan tarixiy obyektlar va meʼmoriy yodgorliklar UNESCOning Jahon madaniy merosi roʻyxatiga kiritilgan boʻlib, ularning saqlanishi hamda kelajak avlodlarga etkazilishi umumbashariy madaniy saʼy-harakatlarning bir qismi sifatida qaraladi. Shahrisabzning madaniy merosini saqlash, uni yoshlar va kelajak avlodlarga yetkazish – bu nafaqat shahar, balki butun millatning maʼnaviy va ijtimoiy yuksalishiga xizmat qiluvchi muhim masaladir.

Maqolada Shahrisabzning madaniy merosini saqlashning ilmiy jihatlari, saqlash usullari, arxitektura, taʼlim, turizm va xalqaro hamkorlik orqali amalga oshirilayotgan ishlarga oid tahlillar taqdim etiladi. Madaniy merosni saqlashning oʻziga xos yondashuvlarini koʻrib chiqish, uning ahamiyatini tushunish va uni kelajakda saqlab qolish uchun zarur chora-tadbirlarni belgilash bugungi zamonning dolzarb vazifalaridan biridir.

Madaniy meros insoniyatning oʻz tarixiy, madaniy va estetik qadriyatlarini, badiiy yodgorliklarini, xalqining urf-odatlarini, anʼanalari va ijodiy yutuqlarini avlodlardan avlodga yetkazish jarayonidir. Shahrisabz shahri, oʻzining betakror meʼmoriy yodgorliklari, tarixiy oʻrni va madaniy ahamiyati bilan, madaniy merosni saqlash jarayonida markaziy oʻrinni egallaydi. Shahrisabzning madaniy merosini saqlash masalasi nafaqat oʻzbek xalqining, balki butun Markaziy Osiyo va insoniyatning qadriyatlarini tiklash va rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy, siyosiy va ilmiy masaladir.

Shahrisabz shahrining tarixiy ahamiyati

Shahrisabz, Qashqadaryo viloyatida joylashgan bo‘lib, nafaqat O‘zbekistonning, balki butun Markaziy Osiyoning eng qadimiy shaharlaridan biridir. Amir Temur (Ta‘mirlan)ning vatani bo‘lgan bu shahar, o‘rta asrlarning ulug‘ tarixiy va madaniy markazlaridan biri hisoblanadi. O‘rta asrlar me‘morchiligi va texnologiyalarining ilg‘or namunalari o‘zida mujassamlashtirgan Shahrisabz, o‘zining inshootlari va yodgorliklari bilan insoniyat tarixining noyob madaniy merosini tashkil etadi.

Shahrisabzda joylashgan “Oqsaroy saroyi”, “Dorus Saodat majmuasi”, “Amir Temur maqbarasi” kabi me‘moriy yodgorliklar, o‘z davrining eng ilg‘or arxitektura yutuqlarini o‘zida mujassamlashtiradi. Bu yodgorliklar, ularning konstruktiv xususiyatlari, naqshinkorligi, va o‘ziga xos arxitekturasi bilan o‘rta asrlarning siyosiy va madaniy hayotini yoritadi. Shahrisabzdagi bu obyektlar hozirda UNESCOning Jahon madaniy merosi ro‘yxatiga kiritilgan bo‘lib, ularning saqlanishi butun insoniyatning umumiy vazifasidir.

Madaniy merosni saqlash: ilmiy asoslar va yondashuvlar

Madaniy merosni saqlash faqatgina tarixiy obyektlarni himoya qilishdan iborat emas, balki uning ilmiy, madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini chuqur o‘rganish va tahlil qilishni talab etadi. Shahrisabz misolida madaniy merosni saqlashning ilmiy jihatlarini ko‘rib chiqamiz.

1. Madaniy merosni ta‘mirlash va saqlash

Tarixiy yodgorliklarni ta‘mirlashda ilmiy yondashuv eng muhim o‘rin tutadi. O‘rta asrlar me‘morchiligi va san‘ati o‘zining nafaqat estetik, balki texnologik jihatlarini bilan ham qadrlanadi. Shahrisabzdagi yodgorliklar ko‘plab tabiiy va inson faoliyatining ta‘siriga uchragan. Bu obyektlarning ta‘mirlanishi jarayonida restavratsiya va konservatsiya usullaridan foydalanish zarur. Restavratsiya – bu tarixiy obyektning asl holatiga qaytarish jarayonidir, uning ichki va tashqi ko‘rinishini tiklashda arxitektura va san‘atshunoslik bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilishi kerak. Konservatsiya esa, yodgorlikning hozirgi holatini saqlab qolish, zaruriyat tug‘ilganda ta‘mir qilishdan iboratdir.

Shahrisabzdagi Oqsaroy saroyi yoki Amir Temur maqbarasining restavratsiya jarayonida, zamonaviy arxitektura va arxeologiya usullaridan foydalaniladi. Arxeologik qazishmalar va ilmiy tadqiqotlar, ushbu obyektlarning asl ko‘rinishini tiklashda muhim rol o‘ynaydi.

3. Ekoturizm va madaniy merosni saqlash

Madaniy merosni saqlashning iqtisodiy jihatlari ham muhim ahamiyatga ega. Shahrisabzga kelayotgan sayyohlar nafaqat shaharning tarixiy yodgorliklarini ko‘rishadi, balki shahar iqtisodiyotiga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ekoturizm va madaniy turizmni rivojlantirish, madaniy merosni saqlashni moliyalashtirishning muhim manbai bo‘lishi mumkin.

Ekoturizmning rivojlanishi orqali Shahrisabzning madaniy va tabiiy boyliklari, xususan, shaharning arxitektura obyektlari va tarixiy hududlari xalqaro miqyosda e‘tirof etiladi. Shu bilan birga, turizmning rivojlanishi ekologik va madaniy zararlar keltirmasligi uchun ekologik muvozanatni saqlash zarur.

4. Xalqaro hamkorlik va umumbashariy istiqbol

Madaniy merosni saqlashda xalqaro hamkorlik zarurati katta ahamiyatga ega. UNESCOva boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda Shahrisabzdagi yodgorliklar umumbashariy miqyosda himoya qilinishi mumkin. Shahrisabzning tarixiy obyektlari nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo va insoniyat madaniyatining bir qismi sifatida e‘tirof etilgan. O‘zbekistonning madaniy merosi xalqaro e‘tirofga sazovor bo‘lishi, Markaziy Osiyo madaniyatiga bo‘lgan qiziqishni oshiradi.

Xulosa

Shahrisabz shahri, o‘zining tarixiy va madaniy boyliklari bilan nafaqat O‘zbekiston, balki butun Markaziy Osiyo va dunyo madaniyatining bebaho merosidir. Bu shahar nafaqat o‘rta asrlar arxitekturasining yodgorligi bo‘lib, balki dunyoviy va diniy me‘morchilikning betakror namunalarini o‘zida mujassamlashtiradi. Shahrisabzdagi tarixiy obyektlar, xususan, Oqsaroy,

Dorus Saodat, va Amir Temur maqbarasi, ularning nafaqat me'moriy, balki madaniy va tarixiy ahamiyati bilan, jamiyatning tarixiy xotirasi va milliy identigining muhim qismini tashkil etadi.

Madaniy merosni saqlash, faqatgina me'moriy obyektlarni ta'mirlash yoki konservatsiya qilish bilan cheklanmaydi. Bu jarayonning ilmiy jihatlari, ta'lim tizimi, turizm, xalqaro hamkorlik va ekologik yondashuvlar bilan bog'liq. Shahrisabz misolida madaniy merosni saqlashning ilmiy va amaliy yondashuvlarini tahlil qilish orqali, uning kelajak avlodlarga yetkazilishi uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar ko'rib chiqildi.

Shahrisabzning madaniy merosi saqlanib qolishining asosiy omillaridan biri bu ta'lim va yoshlarni tarixiy merosga hurmat ruhida tarbiyalashdir. Madaniy merosni saqlash masalasiga ta'lim tizimida e'tibor qaratish, ilmiy tadqiqotlar o'tkazish va yoshlarni tarixiy obyektlar bilan tanishtirish orqali, ularning milliy merosga nisbatan qarashlari shakllantirilishi mumkin. Shuningdek, turizmni rivojlantirish va ekoturizm sohasidagi imkoniyatlarni maksimal darajada qo'llash, Shahrisabzning madaniy merosini saqlash va iqtisodiy yuksalishiga hissa qo'shadi.

Xalqaro hamkorlik, xususan, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan birgalikda olib borilayotgan ishlar, Shahrisabzning umumbashariy madaniy merosi sifatida saqlanishiga imkon yaratadi. Madaniy merosni saqlashning muhim jihati shundaki, u nafaqat tarixiy obyektlarni himoya qilishni, balki jamiyatni yuksaltirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashni ham nazarda tutadi. Madaniy merosni saqlash, faqatgina milliy tarixga bo'lgan hurmatni emas, balki butun insoniyatning umumiy qadriyatlarini hurmat qilishni ham anglatadi.

Xulosa qilib aytganda, Shahrisabzning madaniy merosini saqlash masalasi – bu jamiyatning ma'naviy rivojlanishi, milliy va umumbashariy madaniyatga qo'shgan hissasi, hamda tarixiy xotirani saqlash uchun strategik vazifadir. Bu jarayon, madaniy merosning kelajak avlodlarga yetkazilishida, ta'lim, ilm-fan,

turizm va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash orqali amalga oshirilishi mumkin. Shahrisabzning madaniy boyliklari, nafaqat O‘zbekistonning, balki butun dunyoning bebaho merosi sifatida saqlanib qolishi, xalqaro hamkorlik va yuksak bilim asosida amalga oshirilgan sa’y-harakatlarning natijasi bo‘lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qosimov, A. (2008). Shahrisabz: Tarixiy ob’ektlar va madaniy meros. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar Uyi.
2. Tursunov, S. (2015). Markaziy Osiyo me’morchiligi va Shahrisabzning o‘rni. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.
3. UNESCO. (2020). Shahrisabz: Jahon madaniy merosi. Paris: UNESCO Publishing.
4. Mirzaev, N. (2010). Shahrisabzdagi arxitektura yodgorliklari va ularning ta’mirlash usullari. Toshkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi.
5. Abdullayev, A. (2018). Madaniy merosni saqlash: Global tajribalar va O‘zbekiston. Tashkent: Ilm-ziyo.
6. Jalilov, M. (2012). Ekoturizm va madaniy meros: Shahrisabz misolida. O‘zbekiston Geografiya jurnali, 12(3), 45-50.
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). Madaniy merosni saqlash to‘g‘risidagi qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar. Toshkent: O‘zbekiston Matbuot.
8. Pillay, A. (2017). *Heritage preservation in Central Asia: Case studies from Uzbekistan. London: Routledge.
9. Doyt, S. (2006). Conservation and restoration of historical monuments. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Tashkent State Institute of Culture. (2021). Cultural Heritage and Sustainable Development. Tashkent: Tashkent State Institute of Culture Publishing.